

KÖZJÓS(Z)ÁG

DOMBI, G. – FODOR-KUN, E. – HORVÁTH, Á. – KABAI, G. – OLÁH, M. – SÁPI, Z. – SZABÓ, P. – TÓTH, B. I. (2017): *A területi tőke és magyarországi dimenziói*. A Nyilvánosságért és a Civil Társadalomért Alapítvány, Balatonfüzfő

Bognár Szilvia

Pécsi Tudományegyetem Interdiszciplináris Doktori Iskola, bognar.szilvi@gmail.com

recenzió, területfejlesztés, lokalitás, vidék, területi tőke, immateriális javak

Új szemlélet és annak szolgálatába állított módszer, hogy a kutatók közösségi nézőpontból mutatják be a helyi társadalmakat, a települések jellemző problémáit és konfliktusait, a vidéki zárványtársadalmak felzárkózásának nehézségeit. Ők azok az újítók, akik munkájukkal olyan kezdeményezésekre is rámutatnak, amelyek hatékonyan segíthetik az ott élő emberek életminőségének fejlesztését és a helyi társadalom kohéziójának erősítését. Egy-egy közösség esélyét, lehetőségeit – a gazdasági beruházások tekintetében – nagymértékben befolyásolja az adott terület egységessége vagy különbözősége. *A területi tőke és magyarországi dimenziói* című könyv szerzői úgy fogalmazzak, hogy a gazdasági tevékenységben a klasszikus közgazdasági tényezők mellett ugyancsak hangsúlyos az érintett környezet, a lokális földrajzi tér, amely környezet viszont sokoldalú, sokelemű, azaz a helyek variabilitása nagy. A területi tőke fogalma nem ismeretlen ugyan, de kutatása hazánkban nem bír történelemmel. Az eddigi munkák jellemzően mellőzték az immateriális javak bemutatását, ez a kutatás és a belőle született könyv azonban megszakítja ezt a folyamatot és a nyolc kutató arra kereste a választ, milyen nem anyagi tényezők is kellenek egy térség sikeréhez, és mi a lokalitás szerepe a gazdaságban.

Térbeliségtől a területi tőkéig

A több mint 70 oldalnyi mellékletet tartalmazó anyag megírását a vonatkozó nemzetközi és hazai irodalom alapos tanulmányozása előzte meg, így rendkívül színvonalas írás született. A gazdag tartalmat szépen csomagolták, a területiség és tőke fogalma, illetve az ezekhez köthetőк jelennek meg a borítón magyarul és angolul színekkel hangsúlyozva, kiemelve.

A hat fejezetre tagolt mű logikusan építkező, olvasmányos, a kutatási módszereket bemutató részét tekintve – a képletek világában egyébként elvesző olvasó számára – is kifejezetten izgalmas munka. A térbeliség fogalmától úgy jut el a területi tőke magyarázatáig, hogy a földrajztól, mint alap-tértudománytól indul, majd érinti a szociológiai, közgazdaságtudományi (a felépítő regionális gazdaságföldrajz és levezető regionális közgazdaságtan) és politikatudományi vonatkozásokat is. Ezek szerint a területi tőke elmozdíthatatlan, egyszerre vagyon és korlát, ahogy MELLÁR (2015) fogalmaz, a gazdaság a társadalommal és környezettel kölcsönösen összekapaszkodik. RECHNITZER (2016) szerint hely specifikus kóddal – Genius loci (GL): a tőkefajták átalakítási kódja – befolyásolhatók a települési folyamatok, és három településpolitikai elemet hangsúlyoz. Ezek közül a tőkefajták alakítása új energiát pumpál a rendszerbe, a célok meghatározása új szinergiákat inspirál, a fejlesztési intézmények vezénylik a tőke transzformációkat. KENGYEL (2015) azt írja, hogy a haladáshoz tevékenyen tennie kell a helyi közösségnek is, egyféle stratégiát kidolgozva a területi tőke megerősítésére.

A területi tőke meghatározása az Európai Unióban

Az EU regionális (kohéziós) politikája place-based szemléletet tükröz, térségekre szabott megoldásokban gondolkodik és azt tűzi ki célul, hogy hatékonyabban kell kihasználni egy-egy régió potenciáljait, területi tőkéjét a sokszínűség tisztelete, a területi arculatok erősítése és a következetes ágazati politikakiegyensúlyozottabb területi fejlődés elvek betartása mellett. A 2011-es Területi Agenda egyik alapvetése, hogy a területfejlesztés fontos eszköze a területi tőke erősítése. Az eddig dokumentumokba foglalt előzményeket összegezve a kutatók által megállapítást nyer, hogy a regionális fejlődés sikere nem csupán gazdasági szempontokon múlik, nem csak a GDP-n és GRP-n, hanem a területi fejlődés a gazdasági szereplők koalíciójától, intézményes együttműködésétől, valamint természeti és épített környezetükhöz való viszonyuktól is függ.

Elmondható, hogy az EU-ban viszonylag hangsúlyos a területi tőkéhez kapcsolható szemlélet, de a források felhasználásáról való döntéshozatal központosított, a helyi sajátosságokat figyelembe venni alig tudó rendszerben valósul meg.

A területi tőke fogalma hazánkban

Magyarországon 1990-től napirenden van a területiség kérdése, 1996-ban megszületett a területfejlesztési és -rendezési törvény, 1998-ban, majd 2005-ben az első és második Országos Területfejlesztési Konceptió (régiók kialakítása, intézményesítés, előcsatlakozási folyamatok). A döntéshozók igyekeztek az uniós regionális politika átvételében, azaz egyfajta nyugatosításban, de a vonatkozó anyagokból máig hiányzik a területi tőke említése, a földrajzi teret immateriális elemek nélkülinek tekintik. A 2014-ben elkészült Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióban sem jelenik meg a területi tőke fogalma és ugyanez a helyzet a 2014-2020-as időszakra készült Megyei területfejlesztési koncepcióval is, ami szintén csupán

klasszikus társadalmi és gazdasági tényezőket vesz számba. A kedvezményezett járásokról szóló 290/2014-es kormányrendelet az elmaradott térségeket indikátorokkal azonosítja, amik a kialakult problémákat mérik, nem azok okát. Ugyanakkor abban előrelépést jelent, hogy lehatárolja hazánk legrosszabb társadalmi-gazdasági helyzetű járásait (24-et). A 105/2015. Kormányrendelet a kedvezményezett települések besorolásáról a területi tőkét különböző mutatók tényezőiként írja le, amik közül az egyik az autópályacsomópontok elérhetősége. Ez már a területi tőke azon része, ami kutatott. További vizsgált mutatók voltak: bölcsőde, családi napközi intézmények, érettségizettek, üzletek, vállalkozások száma, közüzemi ellátás, kiépített utak aránya, megyeszékhely elérhetősége.

Hazánkban a területfejlesztési dokumentumok a területi tőke klasszikus, főként materiális tényezőit veszik számba. Miért?- teszik fel a kérdést a szerzők. Mert él egy tradíció, az új szemlélet lassan gyűrűzik be, a decentralizáció pedig akadozik.

A területi tőke kutatása két magyarországi járásban

A szerző team sok tekintetben hasonló, de a gazdasági-társadalmi helyzet egyes adottságait nézve mégis két különböző járás (fonyódi és keszthelyi) társadalmi tőkéjének jellemzőit tárták fel a kapcsolati rendszer és közéleti részvétel, a bizalom, valamint a területi identitás témakörökön keresztül. Magyarországon ehhez fogható mélységben nem zajlottak társadalmi tőkekutatások. Az volt az előfeltételezés, hogy az eltérő társadalmi tőkejellemzők szerves kapcsolatban állnak a gazdaság teljesítményével és a fejlettségbeli különbségekkel. A kutatás nyomán megállapították, hogy a területi tőke különbségei utalhatnak két térség fejlettségbeli eltéréseire, bár ez a dimenzió önmagában nem okozhatja a gazdaság teljesítményének eltérését. Egymástól térben és adottságaiban sem túl távol álló területeken is sok tekintetben eltérő társadalmi működés lehet. Következtetés: a területi szakpolitika eredményességének növeléséhez ezeknek a helyi sajátosságoknak a fokozott érvényesítése és figyelembe vétele is szükséges. A vizsgálatot végzők a jövőbeni területi tőke kutatások esetében javasolják a kvalitatív módszereket is használni, mert ezzel a kutatók mélyebb összefüggéseket tárhatnak fel, a csak statisztikai módszerek nem elegendőek.

A területi tőke sokszínűsége

A könyvben értelmezik a területi tőke fogalmát, bemutatják a területi tőke kutatás módszertani oldalát és maximális részletességgel ismertetik önálló kutatásukat, hazai települések területi tőkéje témakörben. A munka újdonságát abban látom, hogy rámutat, a regionális gazdaság szerkezete és folyamati jobban megérthetők, ha nem gazdasági jellegű változókat is vizsgálunk.

A területi tőke számos tőketípust rejt magában, amelyek több tényezőtől állnak. Feltételezhető, hogy a jellegzetességei és a területi fejlettség jellemzői kölcsönös, noha közel sem kizárólagos, oda-vissza ható kapcsolatban állnak. Ez a kötet ezeket az összefüggéseket árnyalja.

Összegzés a jövő kutatásaihoz

A forráskihelyezések szimpla ügyetlenségeinek, vagy politikai természetű vadhajtásainak mértékét korlátozhatja a társadalmi nyilvánosság által kísért, meggyőzően jó minőségű tervezés, a szakszerű helyzetelemzésre épülő fejlesztési koncepció és stratégia, a kreatív program és a professzionálisan végrehajtott befektetés. Jelenleg a hazai területpolitikát, területfejlesztést meghatározó jogszabályok és dokumentumok nélkülözik a területi tőke kutatások elméleti és módszertani alapvetéseit. Különösen az immateriális javak szerepének versenyképességet szolgáló növelését kellene figyelembe venni.

A kutatók véleménye az, hogy jó lenne egy területi elemző szoftver, amely egységes központi területi és időbeli összehasonlító elemzések elkészítését teszi lehetővé a területi politika és a területfejlesztési szakma számára.

Ezen kívül álláspontjuk az, hogy az általában használt regionális, megyei és települési lépték mellett a hazai területi tőke potenciál ábrázolására (a könyvben bemutatott kutatás is rávilágít) megfelelőbb a járási lépték, illetve a funkcionális térségek szerinti elemzések alkalmazása.

Érdekes lesz megismerni egy hasonló, újabb kutatás eredményeit, hiszen gazdasági és társadalmi szempontból is dinamikusnak mondható időszakot élünk. A könyvben bemutatott vizsgálat nyomán közelebb juthatunk ahhoz, hogy a közjóságot az érintett közösség minden egyes tagja (legyen az kutató, döntéshozó, véleményvezér, vállalkozó vagy civil) magáénak érezze, ami pedig maga lenne a köz(ös)jó.

Irodalomjegyzék

DOMBI, G. – FODOR-KUN, E. – HORVÁTH, Á. – KABAI, G. – OLÁH, M. – SÁPI, Z. – SZABÓ, P. – TÓTH, B. I. (2017): *A területi tőke és magyarországi dimenziói*. A Nyilvánosságért és a Civil Társadalomért Alapítvány, Balatonfüzfő

MELLÁR, T. (2015): *Szemben az árral*. Akadémiai Kiadó, Budapest

RECHNITZER, J. (2016): *A területi tőke a városfejlődésben*. A Győr-kód. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs

KENGYEL, Á. (2015): *Kohéziós politika és felzárkózás az Európai Unióban*. Akadémiai Kiadó, Budapest

Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok

2017. június

II. évfolyam II. szám

ISSN 2498-6984

ESETTANULMÁNY